

10.9.2020

OKV/736/10/2020

OKV/736/10/2020-OKV-3

ASIA Esitutinnan viivästyminen

1 KANTELU

Kantelija on 12.9.2019 oikeuskanslerille osoittamassaan kantelussa arvostellut poliisilaitosta esitutinnan viivästyemisestä. Kantelun laatimisajankohtana oli kulunut runsaat kaksi vuotta rikosilmoituksen laatimisesta, mutta tutkinta ei kantelijan mukaan näyttänyt edistyvän.

2 SELVITYKSIÄ JA LISÄTIETOJA

Tutkintailmoituksesta on tilattu kopio. Poliisihallitus (poliisiylitarkastaja A) on 18.11.2019 antanut kantelusta lausunnon, johon on liitetty poliisilaitoksen oikeusyksikön poliisilakimies B:n (23.10.2019), rikosylikomisario C:n (9.10.2019), rikosylikomisario D:n (14.10.2019), rikoskomisario E:n (14.10.2019) ja rikosylikonstaapeli F:n (21.10.2019) selvitykset.

Kantelijalle on varattu mahdollisuus antaa määräajassa vastine hankittuun selvitykseen. Kantelija ei ole määräajassa toimittanut vastinetta, mutta on 17.6.2020 lähettänyt kirjoituksen, jossa hän edelleen arvostelee pitkää esitutkinta-aikaa ja kertoo yhteydenotoistaan poliisiin ja syyttäjään.

Rikoskomisario E on 1.9.2020 poliisilakimies B:n kautta toimittanut sähköpostitse tietoja rikosasian tutkinnan vaiheista kuluvan vuoden 2020 aikana.

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

Kantelija oli 31.7.2017 tehnyt poliisilaitokselle tutkintailmoituksen, jossa hän kertoi epäilevänsä toisen veljensä kavaltaneen isänsä perikunnan varoja. Jakamatta jääneessä pesässä olisi ollut rahavaroja satojatuhansia euroja, joilla kantelijan mukaan mainittu veli olisi ostanut sijoitusasuntoja ja tehnyt

ulkomaanmatkoja ja siirtänyt rahavaroja puolisonsa nimiin. Vainajan testamentissa ainoa edunsaaja oli yli 90-vuotias aivojen rappeumaa sairastava leski.

Asian tutkinta on edelleen kesken. Hankitun selvityksen mukaan tutkinnassa on tähän mennessä toiminut eri ajanjaksoina kolme tutkinnanjohtajaa (edellä mainitut selvityksiä antaneet D, C ja E) ja kolme tutkijaa (selvityksen antanut F sekä G ja H). Lisäksi on konsultoitu poliisilaitoksen rikostarkastaja I:tä ja aluesyyttäjää J:tä. Poliisilaitoksen oikeusyksikön sekä rikosylikomisario K:n kerrotaan seuranneen tutkinnan edistymistä muun muassa asettamalla tutkinnalle määräaikoja.

Rikoskomisario E:n toimittamista tiedoista ilmenee, että kuluvana vuonna 2020 on tehty huomattava määrä erilaisia tutkintatoimenpiteitä. Esitutkinta-aineisto on jo ainakin kahteen kertaan toimitettu syyttäjälle, joka kuitenkin on pyytänyt lisäselvityksiä 26.6.2020 ja viimeksi 28.8.2020.

3.2. Oikeusohjeita

Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty. Pykälän 2 momentin mukaan ennen esitutkinnan aloittamista esitutkintaviranomaisen on tarvittaessa selvitettävä 1 momentissa tarkoitettuun rikosepäilyyn liittyvät seikat erityisesti siten, että ketään ei aiheettomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan ja että asian sitä edellyttäessä voidaan tehdä ratkaisu esitutkinnan toimittamatta jättämisestä. Esitutkinnan aloittamista edeltäviin toimenpiteisiin sovelletaan soveltuvin osin tämän lain säännöksiä. Pykälän 3 momentin mukaan tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa siitä, toimitetaanko esitutkinta, ja päätöksen tekemiseen mahdollisesti tarvittavien seikkojen selvittämisestä. Asian selvittämiseksi tarpeellisiin esitutkintatoimenpiteisiin saadaan ryhtyä ennen tutkinnanjohtajan päätöstä.

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:n mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä. Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentin säännöksestä seuraa, että myös esitutkintaa edeltävät toimenpiteet on suoritettava ilman aiheetonta viivytystä.

Esitutkinnan viivytyksetön aloittaminen ja toimittaminen palvelevat rikosten asianosaisten oikeusturvan toteutumista. Viivytyksettömyys on tärkeää myös koko rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuuden ja uskottavuuden kannalta.

Esitutkintalain 2 luvun 2 §:n mukaan esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja. Yksittäisellä tutkijallakin on oma vastuunsa esitutkintatoimenpiteiden joutuisasta toimittamisesta, mutta tutkinnanjohtaja vastaa viime kädessä siitä, että esitutkinta ja sitä edeltävät toimenpiteet toimitetaan ilman aiheetonta viivytystä.

Poliisiorganisaation esimiesviranomaisten tulee lähtökohtaisesti huolehtia siitä, että poliisilla on tarpeelliset resurssit tehtäviensä asianmukaiseen suorittamiseen. Poliisihallituksen poliisilaitosten esimiesviranomaisena ja poliisilaitosten paikallispoliisin henkilöstön esimiesvirastona sekä poliisilaitosten eri virka-asteissa toimivien esimiesten kuuluu ohjata ja valvoa alaisensa poliisihenkilöstön työskentelyä ja tarvittaessa ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin havaitessaan kansalaisten oikeusturvan vaarantuvan henkilöstöhallinnollisten tai muiden vastaavien seikkojen vuoksi.

Esitutkinnan kestolle ei voida asettaa enimmäisaikaa, vaan hyväksyttävää aikaa on arvioitava huomioon ottaen asian laatu, laajuus sekä yksilölliset erityispiirteet. Asiaan liittyvät ulkoiset tekijät, kuten käytettävissä olevat tutkintaresurssit sekä esitutkintaviranomaisen mahdollisuus asettaa tehtävänsä kiireellisyysjärjestykseen vaikuttavat tosiasiallisesti sekä esitutkinnan mahdolliseen aloittamiseen, että sen toimittamiseen. Ulkoiset tekijät voidaan jossain määrin ottaa huomioon arvioitaessa esitutkinnan aloittamisen ja toimittamisen viivytyksettömyyttä, mutta niillä ei voi kokonaan puolustaa viivytyksettömyyden laiminlyöntiä.

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:n 3 momentin mukaan esitutkintatoimenpiteet voidaan olosuhteiden sitä edellyttäessä asettaa tärkeysjärjestykseen. On kuitenkin huomattava, että esitutkintatoimenpiteiden priorisointia koskeva ei oikeuta esitutkintaviranomaisia jättämään toimenpiteitä kokonaan suorittamatta, vaan säännöksen tarkoituksena on ilmaista, että vähemmän tärkeiksi arvioidut toimenpiteet voidaan suorittaa vasta kiireellisempien toimenpiteiden jälkeen.

Lähtökohtana on pidettävä, että esitutkinta tulee suorittaa loppuun, tai päätös esitutkinnan lopettamisesta tai rajoittamisesta tehdä, sellaisessa ajassa, että epäillyksi ilmoitettu rikos ei pääse vanhentumaan ja että syyttäjälle jäisi tarpeellista syyteharkinta-aikaa ja asianomistajalle aikaa käyttää toissijaista syyteoikeuttaan. Esitutkinnalle ja sitä mahdollisesti edeltäville alustaville selvityksille käytettävissä oleva aika jää luonnollisesti riippumaan muun muassa siitä, mikä on epäillyn rikoksen vanhentumisaika, ja siitä, koska tutkintailmoitus on tehty.

3.3 Johtopäätökset ja toimenpiteet

Poliisilaitoksen poliisilakimiehen lausunnon mukaan tiedot poliisiaseman pitkäkestoisen tutkinnan jutturuuhkista ja tutkintapyynnön epäselvyydestä ja puutteellisuuksista pitävät sinänsä paikkansa. Poliisilakimiehen huomio on kuitenkin kiinnittynyt siihen, että tutkintapyynnön tekijältä (eli kantelijalta) on pyydetty lisäselvitystä asiaan vasta sen jälkeen, kun hän oli lähes vuoden kuluttua tutkintapyynnön tekemisestä tehnyt tutkinnan viivästymisestä kantelun Poliisihallitukselle ja poliisilaitoksen oikeusyksikkö oli antanut kanteluun ratkaisun. Pankkitiedusteluja oli tehty vasta noin puolen vuoden kuluttua mainitun ajankohdan jälkeen, eli noin puolentoista vuoden kuluttua tutkintapyynnön tekemisestä. Vielä on huomattava, että koska ilmoitukseen kirjattu varhaisin rikoksen teko-aika on ollut 12.8.2007, niin ilmoituksen kirjaamishetkellä on ollut vaara rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta ainakin ilmoitukseen kirjatus rikosnimikkeen perusmuotoisen kavalluksen osalta.

Poliisihallitus on lausunnossaan todennut, ettei sillä ole aihetta arvioida asiaa poliisilaitoksen lausunnosta eriävällä tavalla. Yhdyn Poliisihallituksen lausunnossaan esittämään, jonka mukaan tutkintatoimenpiteiden aloittamiseen on kulunut tarpeettoman pitkä aika ja tapauksessa esiin tuodut seikat, resurssipula tai henkilövaihdokset, eivät ole hyväksyttäviä syitä esitutkinnan tarpeettomalle viivästymiselle. Selvityksistä ilmenevien tietojen perusteella viivytykseen näyttää vaikuttaneen pikemminkin poliisilaitoksen töiden yleiseen organisointiin liittyvät seikat, kuin yksittäisen virkamiehen menettely. Viivästymiseen näyttää toki myös myötävaikuttaneen asian vaatimat tavanomaista laajemmat tutkintatoimenpiteet.

Tällä hetkellä on kulunut yli kolme vuotta siitä, kun kantelija teki rikosilmoituksensa poliisille, eikä esitutkinta ole vielä lopullisesti valmis. Mikäli asia etenee syyteharkinnan kautta tuomioistuinkäsittelyyn, saattaa lainvoimaisen tuomion saamiseen kulua vielä merkittävä aika. Näin pitkät kokonaiskäsittelyajat eivät ole omiaan edistämään rikosprosessin uskottavuutta.

Ylimmät laillisuusvalvojat ovat aiemmissa kanteluratkaisuissaan hieman eri sanakäntein mutta asiallisesti yhdensuuntaisesti todenneet, etteivät virkatehtävien organisointiin liittyvät puutteet voi olla hyväksyttävänä perusteena tehtävien asianmukaisen hoitamisen laiminlyömiselle. Sellaiset seikat, kuin työtehtävien määrän kausiluonteiset vaihtelut, henkilöstön vaihtuminen eri syistä ovat osa tavanomaista viranomaisen toimintaa ja sen johtamista. Ne ovat ainakin jossain määrin ennalta arvattavissa olevia seikkoja, jolloin niihin voi ja tulee varautua etukäteen sopivin järjestelyin. Tästä vastaa ensi sijassa asianomaisen poliisilaitoksen johto ja viime kädessä Poliisihallitus.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 4 §:n 2 momentin mukaan oikeuskansleri ryhtyy hänelle tehdyn kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aihetta lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta.

Katson, ettei esitutkintatoimenpiteitä ole asiassa käynnistetty esitutkintalain 3 luvun 11 §:n edellyttämällä tavalla ilman aiheetonta viivytystä. Kiinnitän poliisilaitoksen huomiota esitutkinnan ja sitä edeltävien alustavien toimenpiteiden viivytyksettömään suorittamiseen.

Mainitussa tarkoituksessa lähetän jäljennöksen päätöksestäni Poliisihallitukselle, jonka tulee saattaa se poliisilaitoksen ja selvityksiä antaneiden virkamiesten tietoon.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Tom Smeds